

Hur kolonistugorna byggdes och vad de kostade.

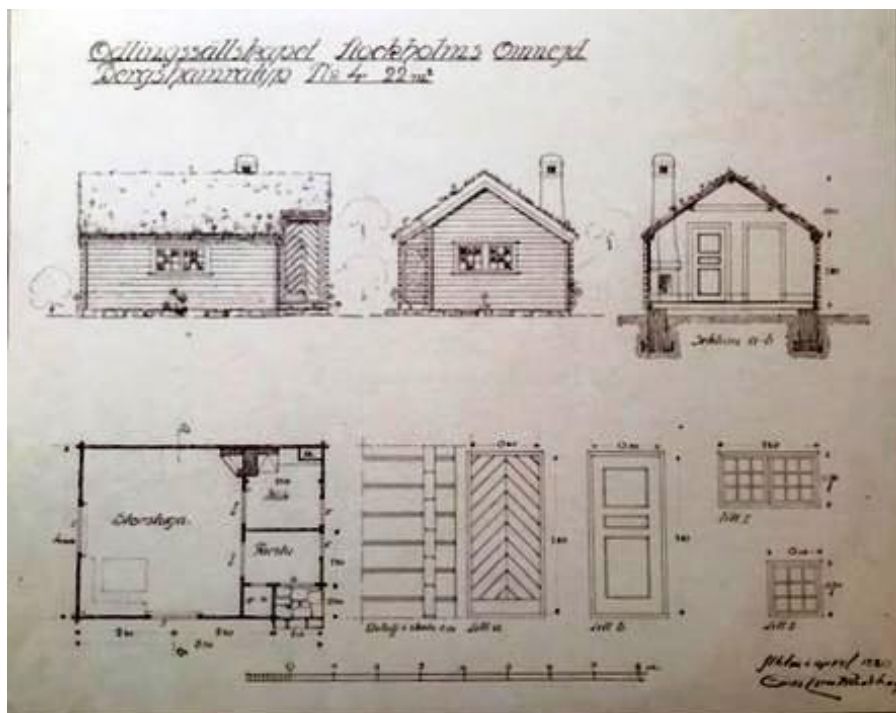
I början av maj 1919 delades det ut 70 lotter med byggnadsrätt och ytterligare cirka 300 lotter utan byggnadsrätt, så kallade planteringsland. Många av dessa omvandlades efter hand till kolonilotter med byggnadsrätt.

Det har inte med säkerhet gått att fastställa när den allra första kolonistugan byggdes i Bergshamra. Men vid en besiktning som gjordes av Domänstyrelsen den 2 december 1920 noteras att 40 stugor var uppförda och att dessutom ett 20-tal grunder var anlagda.¹ Byggnadstakten verkar ha varit hög och vid årsskiftet 1921 -1922 var antalet stugor jämnt 100. Därefter lugnade det ner sig. År 1923:115 stugor, 1924: 117 stugor och 4 uthusbyggnader, 1927: 118 stugor. Nästa byggrusch inträffade knappt tio år senare när paviljongerna byggdes. (Se särskilt avsnitt om paviljongerna). Omkring 20 trädgårdspaviljonger på vardera 8 kvadratmeter uppfördes från 1935 och framåt, vilket resulterade i det maximala antalet stugor vi haft i Bergshamra. Toppnoteringen kommer 1939 – 1940 med 142 kolonistugor. Det betyder att det då fanns precis dubbelt så många som dagens 71 kolonistugor.

Själva byggandet var både reglerat och övervakat på olika sätt. I arrendekontraktet mellan Odlingssällskapet och kolonisten slogs det fast att:

”Denna stuga får icke upptaga större areal på marken än 22 kvadratmeter och får ej vara mer än 2 m. 10 cm. i höjd till remstyckets överkant. Stugan skall uppföras å av Sällskapet bestämd plats och efter av Sällskapet godkänd ritning och färg.”T

Stugan fick inte ha fast grund, eftersom den lätt skulle kunna tas bort när arrendet upphörde. Men mot denna regel syndades det omedelbart och i stor omfattning. Många kolonistugor fick alltså mot bestämmelserna en gjuten betonggrund.

Arkitekt Einar Rudskogs ritning från 1920 på kolonistuga av Bergshamratyp.

Sällskapet arkitekt Einar Rudskog försåg kolonisterna med ritningar, bland annat fyra ritningar på kolonistugor av "Bergshamatyp". Arkitekten stod även till tjänst med rådgivning. För det mesta klarade man bygget själv – med eller utan hjälp av grannar, vänner och släktingar.

Rudskog lade också stor vikt vid det estetiska. Föredömet fann han i "de gamla bondstugorna, soldattorpen, ryggåstugorna". Han tog avstånd från "tillkrånglad arkitektur" och stugor som "kantas av smala knutbräder, breda fönsteromfattningar, frisbräder". Dessa stugor "äro en av de förnämsta orsakerna till att våra kolonisamhällen så ofta bliva sorgligt fula."²

Han trodde på det goda exemplet och försökte rita så många sådana som möjligt.

En av Rudskogs artiklar i tidningen Koloniträdgården 1921.

Rudskog spred även sina råd i tidningsartiklar. Under rubriken "Hur skall jag bygga min kolonistuga?" delgav han läsarna sina kunskaper i hela fem nummer av tidningen Koloniträdgården 1921. Här finns bland annat relativt detaljerade beskrivningar av arbetsgången, lämpliga virkesdimensioner, materialval etc. En av ritningarna är utförd av stadsarkitekt Westholm i Stockholm, resten är ritade av Rudskog själv.

Kolonister från Bergshamra som deltog i koloniområdets uppbyggnad har lämnat följande vittnesmål:

”Åren 1921-1922 såg området närmast ut som ett nybyggarsamhälle à la Klondyke med brädhögar, billådsflak, byggnadsskelett och annan bråte/.../Arkitekt Rudskog som var pappa för ritningarna skulle därjämte kontrollera att måtten hölls och fick ofta ingripa då alla ville ha så stort som möjligt.”³

Annons för ett användbart byggnadsmaterial: billådor.

I en intervju med sekreteraren på Koloniträdgårdsrådet, Anna Åbergsson, betonar hon hur viktigt det är med rådgivning vid byggandet: ”Särskilt ha de många som bygga sina kolonistugor av de lådor i vilka bilar förpackats varit glada att få anvisningar hur de på bästa sätt kunna använda detta material.”⁴

Bergshamras kolonistugor tillhörde de allra största och hade en för tiden hög standard, ofta med murad skorsten, järnspis och diskbänk i köket, kamin i rummet, liten källare under en lucka i köket med mera. Den relativt stränga byggnadskontrollen gjorde att stugan fick hög kvalitet, vilket knappast bidrog till att göra den billig. Uppgifter om vad det kostade att bygga en stuga varierar kraftigt. Enligt en uppgift från Bergshamra kostade Ruth Grimfelts stuga, som uppfördes omkring 1921, 3 000 kronor inklusive arbete och material. Stugan ärvdes av hennes brorsdotter Ulla och flyttades 1983 till Tivoliområdet, där den idag har lottnummer 63.⁵

När Dagens Nyheter uppsökte koloniträdgårdsexpeditionen och pratade med Anna Åbergsson fick man en uppskattning av materialkostnaden för en stuga på 1 000 kronor. ”Arbetskostnaden samt grund, målning och beslag förhöja stugornas värde till 2,000; under kriget räknade man med 2,500.”⁶

Under våren och sommaren 1921 ordnades en utställning i Kungsträdgården där man visade prov på kolonistugor, flera av dem ritade av Rudskog. Dagspressen berättade om detta och om priserna: ”Omkring 2,000 kr. blir priset för ett sådant litet sommarhem, fixt och färdigt och uppställt på platsen.”⁷

Några år senare – när hela koloniområdet hotades av utplåning – konstaterade pressen vilken ekonomisk förlust detta skulle innebära för kolonisterna: ”Stugorna och anläggandet av trädgårdar etc. ha kostat envar koloniägare 3- à 4,000kr., i flera fall betydligt däröver.”⁸

Om man skulle våga gissa vad det kostade att bygga en kolonistuga i Bergshamra under de första åren av verksamheten så tycks man hamna någonstans mellan 2 000 och 4 000 kronor. Frågan är vad det skulle motsvara idag – på den tiden motsvarade det något mindre än en årslön för en kontorsanställd.⁹

---

¹Kungl. Domänstyrelsens arkiv. Landsarkivet i Härnösand. Gäller även alla uppgifter från 1920-talet.

²Tidningen Koloniträdgården nr 1, 1921.

³ Minnesskrift 1949.

⁴ Dagens Nyheter 1921 -04-24

⁵ Personligt meddelande Ulla Grimfelt.

⁶ Dagens Nyheter 1921-08-13.

⁷ Svenska Dagbladet 1921-05-04.

⁸ Dagens Nyheter 1923-09-01.

⁹ Lars O. Lagerqvist: Vad kostade det? Stockholm 2015.